

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורה מוריני הרב יהודה גנס שליט"א שבת לך לך ע"ד:

מדוע לא מל אברהם אבינו את עצמו קודם שהצטוה

[א] ידועה הקושיה מדוע לא מל אברהם אבינו את עצמו עד שנצטוה לכך בגיל 99, הלא אברהם קיים את כל התורה כולה, אף שלא הצטוה. ויתכן, שמכיון שאם היה מל את עצמו קודם בגדר אינו מצווה ועושה, שוב כשהצטוה לא היה יכול למול את עצמו כמצווה ועושה, על כן העדיף להישאר ערל, ולקיים את המצוה בשלימותה כשיצטוה על כך ע"י הקב"ה.

[ב] אמנם לכאורה הדבר תלוי בנידון איך הדין באדם שביכולתו לקיים מצוה כעת שלא בהידור ולאחר זמן בהידור, האם עדיף לקיים את המצוה כעת ד"זריזין מקדימין למצוות", או לחכות ולקיימה אח"כ בהידור. ולמשל, מי שביכולתו בחג הסוכות בבוקר ליטול אתרוג כשר, ואם ימתין עד הצהריים ישיג אתרוג מהודר, האם עדיף שיקיימה בבוקר או בצהריים¹.

ובספר חיי אדם² דן על נידון דומה בחייל שיכול להשתחרר בערב שבת ולהניח תפילין, אולם יכול במקום זה להשתחרר בשבת ולא לחלל שבת לאנסו מה יעדיף³.

[ג] והנה מצינו בגמ' בפסחים⁴ שמי שאין לו אלא כוס אחת של יין יקדש עליה בליל שבת, ולא ימתין עד למחר וקיים קידוש וכבוד יום שבת, משום דחביבה מצוה בשעתה.

ולכאור' מבואר מזה, שעדיף לקיים המצוה מוקדם אף שמפסיד ע"י זו מצוה אחרת, וכ"ש שאם יפסיד רק הידור מצוה שיש עליו להקדים את עשיית המצוה.

[ד] אולם לאחר העיון נראה שאין ראייה משם, משום ששם נאמרה סברא מיוחדת ש"חביבה מצוה בשעתה", דהיינו שאם לא יקיים עכשיו יעבור עיקר זמן המצוה⁵, משא"כ באופן שאח"כ גם יהיה זמן המצוה, אלא שיפסיד את מעלת הזריזות, לא מצינו שחייב לקיים מיד⁶.

[ה] ובגמרא במסכת ראש השנה⁷ מצינו שתיקנו את אמירת ההלל לאחר תפילת שחרית, משום ד"זריזין מקדימין למצוות", על אף שאם היו ממתנינים לתפילת המוסף היו מגיעים עוד אנשים והיה מתקיים "ברוב עם הדרת מלך", משום שמעלת הזריזות עדיפה⁸.

ולכאור' מבואר מזה לנידוננו, שמעלת הזריזות עדיפה ממצוה מהודרת יותר, וממילא יעדיף האדם ליטול בזריזות אתרוג כשר, מאשר להמתין וליטול אתרוג מהודר מאוחר יותר.

אמנם יש לדחות, ששם מעלת ברוב עם אינה הידור בגוף המצוה, אולם בהידור בגוף המצוה (כאתרוג נאה) שמא נעדיף את מעלת ההידור על פני הזריזות, וצ"ע.

[ו] אולם בספר חסידים סימן תתע"ח כתב וז"ל: "כתיב חשתי ולא התמהתי לשמור מצוותיך, לא יעכב אדם את המצוה בעבור זה שאמרה תורה זה א-לי ואנוהו התנאה לפנין במצוות... שלא יאמר אדם כיון שיש לי טלית לקנות אמתין שאבוא לידי טלית יפה מאוד, אלא יקנה מיד טלית אע"פ שאינה יפה כ"כ..."

¹ בדומה לזה דן הש"ד חמד באדם שאם יצום בצום גדליה שוב לא יוכל לצום ביום הכיפורים, האם יקיים המצוה שלפניו, או שעדיף שישמור את כוחותיו ליום הכיפורים. (אולם ברור שאף שהנידונים דומים, אינם בהכרח תלויים זה בזה).

² כלל ס"ח.

³ אף שלכאור' יש לחלק הרבה בין הנידונים, עיי"ש בנשמת אדם שדימה את הדברים.

⁴ דף קה:.

⁵ כקידוש שעיקר מצוותו בליל שבת, וכהקטר חלבים ואברים שזמנם היום, אלא שאפשר להשלים בלילה..

⁶ אף שאין ראייה משם, אולם גם ראייה הפוכה אין, דשם הנידון שיבטל מצוה אחרת לגמרי, משא"כ הנידון שלפנינו הוא שיפסיד הידור מצוה.

⁷ דף לב:.

⁸ ומה שתקיעת שופר תיקנו במוסף משום גזירת המלכות, יעו"ש.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

הרי מפורש בדבריו, שיש להקדים את מעלת הזריזות על פני מעלת ההידור. [ז] וכן בשו"ת רדב"ז⁹ כתב שמי שחבוש בבית האסורין וניתן לו רשות לצאת ולהתפלל בציבור, לא ימתין ליו"כ או לפורים וכדומה, אלא יצא באותו היום משום ש"אין מעבירין על המצוות". [ח] ומאידך בתרומת הדשן בסימן ל"ה כתב שיש להמתין עם קידוש הלבנה עד מוצאי שבת כדי לקיימה אז בהידור (כשהוא מבושם ובגדיו נאים) אף שמבטל בזה את מעלת הזריזות, אא"כ יש חשש שיהיה אז מעונן ויפסיד המצוה לגמרי. [והנה על דברי הרדב"ז בודאי פליג התרוה"ד שהלא הרדב"ז נימק את דבריו ש"אין מעבירין על המצוות" ולא משום שמא ימות, וא"כ בודאי אינו מחלק בין זמן מועט למרובה, אולם צ"ע אם חולק התרוה"ד על דברי הס"ח, די"ל דהס"ח דיבר באופן שיש חשש שאם ימתין תבטל המצוה שאז לכו"ע יעשנה מיד, וצ"ע¹⁰].

[ט] והנה לעניינינו לגבי אברהם אבינו, נראה שנדחה התירוץ הנ"ל, דהלא לכו"ע אין ממתנינים לזמן מרובה לקיום המצוה שמא ימות, ואיך חיכה אברהם אבינו עד גיל 99.

[י] ובשם הגרי"ז צ"ל כתבו¹¹ בזה תירוץ אחר דלא תיתכן ברית כ"ז שאין האדם 'ערל', וכל זמן שלא הצטוה אברהם על הברית לא היה נחשב 'ערל', ולא יכל למול את עצמו. וק"ק על תירוץ זה דהלא בודאי היה נקרא גם קודם לכן בשם 'ערל', וכמש"כ רש"י¹² על הפסוק "התהלך לפני והיה תמים", וז"ל: "שכל זמן שהערלה כך אתה בעל מום לפני". ונראה שכוונת הגרי"ז שמ"מ מבחינה הלכתית לא היה נקרא 'ערל', אף שודאי לא זכה לשלימות הברית, ודוק.

[יא] ובפשטות נראה בישוב השאלה שהמילה הלא היא 'ברית', וכריתת ברית חייבת להיות משני הצדדים, ועל כן לא היה שייך ענין הברית כלל קודם שהצטוה עליה, שאף שהיה מל את עצמו, מ"מ לא היה כאן ברית כל זמן שלא כרת איתו הקב"ה את הברית על ידי מצות המילה על הארץ וכו'.

⁹ ח"ד סי' אלף פ"ז.

¹⁰ ויעין עוד בנידונו בשו"ת חכם צבי סימן ק"ו, ובח"י אדם בנשמת אדם ריש כלל ס"ח.

¹¹ ח"י הגרי"ז סטנסל בפרשתנו.

¹² בראשית י"ז א'.